

szinház és művészet.

1833.

(Az első nemzeti színjátszó társaság.)

Budapest, augusztus 23.

A magyar színészet története több érde-
mes évfordulót ünnepel az idén. Száz eszten-
deje, hogy a kisdud színjátszó társaság, mely
a Hacker-szállóban iparkodott meghódítani
Pest lakosságát, Kulcsár István, a derék,
lelkés szerkesztő igazgatása alá került és
némi állandóságra jutott, várva a napot, mi-
kor felköltözhet a Rondellába. Befejezésé-
hez közeledett ugyanis a hatalmas pesti né-
met színház építkezése s a németek kikö-
tözni készültek a bástyateremből, mely állandó
hajlékot ígért a magyar színészeknek. Alig
jutott azonban a Rondella a magyar szín-
játszó társulat kezére, eszébe jutott a helytartó-
tanácsnak, hogy biz szégyenletesen rozoga épü-
let ez és hamarosan lebontatni rendelte. A
magyar színjátszók kezdheték hát elülről a
panaszt, hogy magyarok fővárosában minden
jött-ment csepürágó könnyen kap hajlékot és
játszási engedélyt, de a magyar színészeknek
harczolniok kell még ez engedélyért is. El
is telt még husz esztendő, amíg, 1833-ban
fölvirradt a napja itt a magyar színészetnek
is. S ez az esztendő örökké emlékezetes ma-
rad a magyar színészet történetében.

A főváros volt akkor az ország egyetlen
nagyobb városa, ahol még mindig nem tudott
gyökeret verni a magyar színészet. Kassán,
Miskolczon, Kolozsvárt már állandó
színház biztosítja létét, Debreczen, Nagy-
várad minden pártfogását kiterjeszti rá.
Pesten azonban 1828-ban már a tizedik ma-
gyar társulat próbálkozott meg, ha netán ál-
landósulni tudna. Tizenhét férfi, hat nő, «két
hazafi segédleánykák» és «egy Dilettáns asz-

Iktatószám

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Osztályozás

Tárgy

792

Hely

Szerző Hgy.

Cím 1833. Az első nemzeti szín-
játszó társaság.

Idő

"18"

Személy

Forrás:

Magyarország

Bp.

1913

viii/24

Helyszám

szonyság» volt ugyan mindössze nemes Balla
Károly szintársulatában, de köztük volt
Bartha János, a tragikus hős, Lángh
Ádám, Kántorné, Balla és Balláné.
Majd mikor 1830. őszén és 1831-ben megint
visszajönnek, velük van Pergő Celesztin is,
Balla igazgatótársa, azután Lendvay Már-
ton, Szentpéteri, Fáncsy, Párthényi
és Párthényiné, Kovácsné Fekete
Mária s a gyönyörűséges Lendvayné Hi-
vatal Anikó. Serénykedtek is ugyancsak.
1828-ban 56 estén ugyanannyi szindarabot
mutattak be és azonkívül három tableaut, egy
gnobilbetét és egy académiát. Játshattak
azonban «számos és fényes egybegyült közön-
ség előtt», a német színházban is, sorsuk min-
den próbálkozásnál, 1828-tól 1832-ig ez egy
társaságnak is mindig az volt, amit Pály így
fejezett ki: «Zajosan fogadtatik és hidegen
eresztetik el, ha egy hétnél tovább mulat.»

1833-ban aztán örvedetes változás esett
Pest-Buda tanácsának a viselkedésében is, a
közönség kitartásában s az ország hangulatá-
ban avégre, hogy a fővárosban állandó ott-
hona legyen a magyar színészetnek. 1833.
nyára elején vándoratra kelt a kassai dal- és
színjátszó-társaság, amelynél jelesebb kultur-
munkát egy vándortársaság sem végzett. A
kassai társulat, iskolája volt ekkor már a
magyar színészeknek és 1830-ban bejárva a
Felvidéket, sorra elhódította a német színé-
szektől a Felvidék városait. Tagjai voltak
pedig a kassai társulatnak: Megyeri, Pály,
Szentpéteri, Szerdahelyi, Udvar-
helyi, Egrossy Gábor, Déryné, majd
Bartha és Kántorné.

A kassai társulat énekes tagjai 1833-ban
Kolozsvárra mentek, a drámai tagok pedig
előbb Rozsnyóra, azután Vácra. Megtudták

itt, hogy kapható volna a budai Várszínház,
amely már a németeknek sem kellett és sietve
áttelepedtek ide. A költözködéssel sok dolguk
éppen nem volt, mivelhogy ruhatárukban alig
volt több öt kosztümnél, a diszleteikről meg
beszélni sem illik. Julius 7-én «Bocskay Ist-
ván»-nal megnyitották az előadások sorát. A
társulatnak csaknem valamennyi tagja büsz-
kesége a magyar színészet történetének. A
Budára jött társulatban, mint szerződött ta-
gok, vagy mint vendégek játszottak: Kán-
torné, Telepyné, Szentpéteryne, Ba-
lagné, Somogyiné, Bartháné, Dem-
jénné, Bartha, Megyeri, Telepi, Dem-
jén, Déri, Király, Váradi, Harangi,
Czakó, Balog, Pály, Somogyi, Ajtai,
Erdős, Várasi; később: Lendvay és a
neje (Hivatal Anikó), Hetényi, Jáncsy,
Balla és a felesége, s Laborfalvi Róza,
Farkas József és Szöllőssy Lajos táncz-
művészek valának, az ügyelő Könyves Kál-
mán volt, sugók: Döme Lajos és Kiss Já-
nos, gyermekszerepekre szerződött tag: Te-
lepy Máli. Heszmann Károly igazgatása
alatt tizennégy tagu muzsikuskar működött
a társulatnál; össze-vissza negyven személy-
ből állott a társulat. És milyen munkát kel-
lett végezni ennek a néhány embernek!?

1833-ban huszonhárom színjátszóval s egy-
két vendégművészzel 118 napon 128 dara-
bot mutattak be és két hangversenyt rendez-
tek. A darabok közt pedig volt vígjáték (leg-
többnyire Kotzebue-tól), színjáték, vitézi
játék, énekesjáték, szomorujáték, harcias já-
ték, dajjáték, dráma, melodráma, néző já-
ték, énekes tündérajáték s énekes vígjáték,
történeti színjáték és érzelmes játék. Műsorra
kerültek természetesen eredeti magyar dara-
bok is. Igv: Dugonics «Bátori Mária»-ja

(szinjáték), Kisfaludy Károlytól a «Csalódások» s a «Kérők», Kisfaludy Sándornak a Várszínházban színrekerült egyetlen műve: «Az emberi szív örvényei», (szomorujáték), Katona József «nézőjátéka»: «Lucaszéke...», Gombor József: «Esküvés» (szomorujáték), Péry Ignác: «Egerváry Balázs» (harci játék).

Fáradtság tehát éppen elegendő volt, az igyekezet nem hiányzott, noha a fizetség ugyancsak szerény volt. Bartháné például 40 váltóforintot kapott, (igaz, hogy akkor még a magyar beszédében sok hiba volt), Laborfalvy «leányasszony» 25 forintot (1833. október 27-én lépett először szinpadra), Ján-csy 80 forintot, de már Kántorné 130

Megyeri és Bartha 120 forint fizetést kaptak. Tökéletes művészek voltak már ekkor: Megyeri, Kántorné, Pály és Baranyi, a többinél erősen zavart a modorosság.

1833. ugy telt el színészeink fölött, hogy majd minden este telt házuk volt s ami Pest-Budán magyar társulattal addig még soha meg nem történt, az évet 1488 forint haszonnal zárták le. Igaz, hogy a következő esztendőben már ezzel a társulattal sem történt meg ez. A közönség kedvelte és pártolta tehát a derék budai színészeket. Buda tanácsa 1833. Mihály hava 9-én szerződést kötött velük Pály, Megyeri, Bartha és Telepy személyében, hogy a Várszínházat, diszleteivel együtt ingyen nekik adja 1835. husvétjáig. Pestmegye ezenfelül nyolczezer váltóforintot gyűjtött számukra és a ruhatárukat is meggyarapította. S adott nekik a vármegye igazgatóul «ikertudós»-okat: Fáy t és Döbrentey t, akik egész lélekkel dolgoztak a szin-társulát javára. És kapott végül a társaság Pest-megyétől hatásos czimet is: Nemzeti szin-játszótársaság; így neveztetvén hivatalosan legelőbb ez a társulat.

1837. márczius 18-ig játszott a kassai, akkor már Nemzeti szinjátszótársaság a budavári színházban. Másnap Fán-csy bucsubeszédével, egy zenei egyveleg keretében, elbucsztak a főváros közönségétől, hogy öt hónap mulván legtöbbjük boldogan visszatérjen a főváros első állandó magyar színházába: a Nemzeti Színházba.